

کارگران و معضل اعتیاد در ایران

شهناز نیکوروان

یکی از کارگران غیرصنعتی در بحث‌های گروهی گفت: "از هر ۴۰ معتاد، فقط یک نفر هزینه مواد را از راه فروش مواد به دست می‌آورد". فروشندگان مواد، میزان درآمد خود را در روزهای کاری، بین ۳۰ تا ۸۰ هزار تومان عنوان کردند.ⁱ

اعتیاد در ایران نه تنها در میان بیکاران بلکه در میان شاغلین نیز آمار بالایی دارد، در واقع اعتیاد مشکلی است که گریبان تمامی اقشار جامعه از جمله دانشجویان، کارگران را گرفته است. مجموعه اخبار رسانه‌های حکومتی و گزارشات علیرضا جزینی قائم مقام دبیر کل ستاد مبارزه با موادمخدر تنها گوشه‌ای از عمق تباهی نسل جدید را به نمایش می‌گذارد. در رابطه با تاثیر موادمخدر و سیاست کارتل‌های مافیایی موادمخدر و وطنی تحقیقات زیادی برای مبارزه با موادمخدر در یک دهه گذشته صورت گرفته است اما با نگاهی به آمارمشکلات اقتصادی و اجتماعی مردم ایران به طورکلان و انجام این بررسی‌ها در استان‌ها با توجه به حجم و پر رنگی مشکلات کارگران ما را بر آن داشت تا بیشتر به مناطقی اشاره کنیم که نیروی کار با این پدیده درگیر است و به اقشاری بپردازیم که بیشترین آسیب را از این پدیده دیده و می‌بینند.

از سویی دیگر باید گفت که قاچاق و فروش موادمخدر مانند قاچاق انسان و اسلحه به خاطر سود فراوان هر روز بیشتر توسعه می‌یابد و این امر نیز بخش جدایی‌ناپذیری از جوامع طبقاتی است. لازم است با توجه به افزایش سود اقتصادی و سیاسی آن به مسائل و مشکلاتی به طور عمیق پرداخت که مصرف این مواد افیونی برای مردم ایران به ارمغان می‌آورد که البته انجام این امر مستلزم نیرو، بودجه، زمان بسیار، آزادی تحقیق و رفت و آمد در محیط‌های کار است که امکان آن برای ما نیست.

البته در این مطلب هدف بررسی علمی و جامعه‌شناسانه‌ی اعتیاد نیست بلکه اشاره به عوارض و تاثیر مصرف موادمخدر بر زندگی محرومان و طبقه کارگر ایران است. ما کاملاً واقف هستیم بخشی از ثروتمندان از زاویه لذت زودگذر به موادمخدر نگاه می‌کنند و در غرب آزاد سازی ماری‌جوانا در همین راستا می‌باشد و نهادهای سرمایه‌داری برای سود خود خواهان آزادسازی موادمخدر هستند و شهرزاد برومند در دفاع از این نظریه در ایران کار کرده است.ⁱⁱ

تریاک و تریاک‌کشی در اغلب کشورهای آسیایی دستاورد استعمار است، با نگاه به تاریخچه جنگ‌های تریاک چینⁱⁱⁱ به خوبی با سیاست‌های استعماری انگلیس آشنا می‌شویم که به وضوح نشان می‌دهد منهای منافع اقتصادی که این ماده و سایر مواد افیونی برای نظام سرمایه‌داری دارد درگیر شدن مردم در دام اعتیاد کار را برای برنامه‌های استعماری و استثماری سهلتر می‌کند. با نگاهی به تاریخچه تریاک در ایران نیز پای دولت استعماری وقت انگلیس را می‌بینیم که چگونه در دوره حکومت پادشاهان خائن ایران تریاک را در ابتدا با به طمع انداختن کشاورزان از طریق خرید تریاک به قیمت گران و بازپس گرفتن سوخته تریاک از آنها در ازای

پول خوب و همچنین منافع بالای مالی کشت تریاک و فراوانی آن کم‌کم جامعه را درگیر این ماده افیونی کردند. گرچه ایرانیان و به خصوص دربار ایران قبل‌تر از این نیز با تریاک آشنایی داشتند اما در واقع در ابتدا علاوه بر تریاک، خرید و فروش محصولات منتج از این ماده توسط انگلیسی‌ها به عنوان یک تجارت پرسود گسترش یافت و این تجارت نیز مانند سایر تجارت‌ها به مرور زمان دستخوش تغییر و تحول زیادی شد.

اما آن چه باید به آن پرداخت و اشاره کرد این است که قاچاق موادمخدر، به لحاظ منافع اقتصادی آن برای سیستم‌های بازار، یکی از ویژگی‌های نظام سرمایه‌داری است و به این ترتیب افراد بسیاری از مبارزات اجتماعی دور می‌شوند. در بحث قاچاق موادمخدر مانند قاچاق انسان باید به فرآیندی اشاره کرد که پویاست و بخشی از اقتصاد کلان و خرد، نه تنها ایران که جهان را شامل می‌شود. می‌توان به عوامل درگیر در این فرآیند اشاره کرد: از قاچاقچیان عمده و بین‌المللی که مافیای موادمخدر را در جهان تشکیل می‌دهند تا فروشندگان خرده پا و معتادان. این چرخه در سیکلی دایمی در حال چرخیدن است و در این چرخه نه تنها پول‌های کلان و عظیمی جابه‌جا می‌شود، بلکه جان‌ها و خون‌های زیادی نیز به هدر می‌رود.

معاون ستاد مبارزه با موادمخدر کشور در مصاحبه‌اش می‌گوید: «بعد از مرگ و میرهای ناشی از تصادفات و سوانح جاده‌ای دومین عامل مرگ و میر در کشور ناشی از سوء مصرف موادمخدر می‌باشد.»^{۱۷} براساس آمار و ارقامی که گاهی از طرف دولت و سیستم دولتی منتشر می‌شود می‌توان به وضعیت وخیم جامعه ایران پی برد که در منجلاب موادمخدری با اسامی متفاوت و کیفیت‌های بسیار نازل دست و پا می‌زند. از لابلای این خبرها درمی‌یابیم که مواد مخدر و مصرف آن در جامعه را نیز باید طبقاتی دید.

علاوه بر استان‌هایی که به دلایل متعدد به استان‌های پرخطر یا درمرز خطر اعتیاد از جانب ستاد مبارزه با موادمخدر معرفی می‌شوند،^{۱۸} مناطقی در استان‌ها و شهرها نیز به عنوان مکان‌هایی پرخطر توسط نیروی انتظامی اعلام می‌شوند که این مناطق از مناطق فقیرنشین شهرها و حاشیه شهرها هستند (و این همه جای بحث دارد) اما از سوی دیگر ما با آماري از طرف منابع دولتی مواجه هستیم که بیانگر آمار بالای اعتیاد در میان کارگران نیز می‌باشد.

نتیجه یک تحقیق که اخیراً در منطقه اسلامشهر تهران انجام شده در گزارشی منتشر شده است: «۷۸ درصد معتادان دستگیر شده این منطقه شاغل بوده‌اند. در این میان بیشترین سهم از آن کارگران مراکز صنعتی، کارگاهی و تولیدی است. ۳۰ تا ۳۵ درصد کارگران این مراکز معتادند، یعنی جمعیتی بین ۶۰۰ تا ۷۰۰ هزار نفر.»

در بخش دیگری از این گزارش اشاره شده است که: «ستاد مبارزه با موادمخدر طی بررسی‌ای که روی افراد شاغل معتاد انجام داده به این آمار رسیده است که بیش از ۱۸ درصد این افراد کارگر ماهر و نزدیک به ۱۶ درصد کارگر ساده‌اند. حدود هشت درصدشان راننده شهری و همین تعداد مغازه‌دار هستند. نزدیک شش درصد دارای مشاغل تخصصی و ۵ درصد دارای مشاغل غیررسمی‌اند. بیش از ۴/۵ درصد راننده برون‌شهری و نزدیک چهار درصد نیز سایر مشاغل را دارند. براساس این آمار ۲۸ درصد معتادان بیکار، قبلاً شاغل بوده و به دلیل اعتیاد از محل کارشان اخراج شده‌اند.»^{۱۹}

قائم مقام دبیر ستاد مبارزه با موادمخدر علیرضا جزینی در مصاحبه با خبرنگاری فارس از اعتیاد ۲۰ درصد کارگران و حوزه صنعت به موادمخدر خبر داد.^{۲۰}

همچنین در سایت خبر آنلاین ۱۳ مرداد ۱۳۹۳ آمده است: کارگران معتاد صنایع کشور را زمین گیر کردند. اعتیاد کارگران علاوه بر مشکلات فردی و خانوادگی و اجتماعی صدمات متعدد و زیادی بر انسجام و آگاهی کارگران نسبت به حقوق طبیعی شان و آگاهی طبقاتی شان می‌زند و از سویی دست کارفرما و سرمایه‌دار را در سوءاستفاده و بهره‌برداری بیشتر از کارگران باز می‌گذارد و کارگران به بهانه‌های متعددی از حق و حقوق خود محروم می‌شوند و امکان حداقلی تبدیل قراردادهای کاری کوتاه مدت به دائمی یا طولانی مدت از بین می‌رود و کارگران اخراج شده و کارگران تازه نفس جایگزین این کارگران می‌شوند و وقتی معتاد و شیره جانشان مکیده شده اخراج و کارگران جدید جایگزین آنها می‌شوند.

این مشکل کاملاً آشکاری است که کارگر معتاد قادر به کار با بازدهی بالا نیست و از طرفی نسبت به حق و حقوق خود نیز کاملاً آگاه نیست و گرچه با وجود آگاه بودن، به دلایل مختلف از جمله اسیر مواد افیونی بودن مشکل بسیار بزرگی بر سر راه آگاهی و مبارزه طبقاتی‌اش نیز می‌باشد.

اما بررسی و دلایل اعتیاد کارگران دارای اهمیت بسیار زیادی است که باید مطرح شود. این گونه خبررسانی‌ها و تیتراها بیشتر به دنبال مجرم است تا تعطیلی کارخانه‌ها را به گردن کارگران بیندازد. در حالی که همین گزارش در مصاحبه با تعدادی از کارگران معدن به بخشی از دلایل اعتیاد کارگران می‌پردازد و می‌نویسد: "او کارگر معدن زغال سنگ است و روزانه ۱۲ ساعت در عمق ۱۳۰ متری زمین کار می‌کند، و در ادامه می‌گوید: «شاید در معدن زغال سنگ از بین ۸۰ نفر کارگر حداقل ۱۵ نفری معتاد باشند، شرایط کار سخت و استرس بالا است، مشکلات اقتصادی هم امن همه را بریده و بعضی از کارگران هم برای این که بتواند سرپا بمانند و چند شیفت کار کنند پناه می‌آورند به تریاک و مواد.»

این گزارش بدون این که مستقیم به دلایل اعتیاد کارگران اشاره کند که همانا نابه‌سامانی وضعیت اقتصادی جامعه است که بیش از همه اقشار ضعیف جامعه به ویژه مزدبگیران را درگیر موادمخدر کرده است که در شرایط بسیار سخت کار می‌کنند و نه تنها قربانی اختلاف طبقاتی و دره عمیق بین درآمد و هزینه‌های زندگی کارگريشان هستند، بلکه استرس‌های ناشی از عدم امنیت شغلی و سایر مشکلات شرایط کار آنها را به سمت عملکردهای غلط برای مواجهه با مشکلات شغلی خود می‌کند. این سایت همچنین در بخش دیگری می‌نویسد:

«با ۱۰ سال سابقه کار، سه سال است که حقوقم ۴۰۰ هزار تومان است و الان دوماهی می‌شود که شرکت خصوصی صاحب معدن تنها بخشی از حقوق ما کارگرها را می‌دهد و ۲۰ نفر را هم همین یکی و دوماهه به دلیل بالا رفتن هزینه‌ها و فروش نرفتن زغال سنگ اخراج کرده است. خوب در این شرایط کار در معدن؛ کارگر یک حب تریاک می‌زند و بعد بی خیال می‌رود به عمق زمین.»^{viii}

فرهاد اقطار مدیرکل پیشگیری و امور اعتیاد سازمان بهزیستی کشور در گفت‌وگو با خبرنگار ایلنا با اشاره به استرس‌های شغلی و سنگین بودن برخی کارها تأکید کرد: در برخی از محیط‌های شغلی خطراتی مانند اضطراب، دوری از محیط خانواده و ... مشاهده می‌شود به طوری که افراد شاغل در برخی از محیط‌های کاری مانند عسلویه به مدت یک ماه تا چهل و پنج روز از محیط خانه خود دور هستند، یا کار کردن در مناطق فوق که گرمسیری بوده و داشتن حرارت و دمای بالا در آن مناطق جنس کار را به سمت گرایش به موادمخدر نزدیک می‌کند. در حال حاضر غیبت‌های مکرر در کارکنان، بیماری‌های حاد، قطع شدن انگشت کارکنان در زیر دستگاه‌ها، سرقت در محل کار، پایین آمدن کیفیت اجناس و تولیدات کارخانه‌ای و ... از معضلات حاصل از اعتیاد در کارگاه‌ها و سایر محیط‌های شغلی است که هزینه‌های درمانی و اجتماعی گسترده‌ای را ایجاد می‌کند.^{ix}

در بحث اعتیاد مربوط به کارگران و صنایع و تولید تاکنون گزارشات متعددی منتشر شده از جمله در رابطه با اعتیاد کارگران در عسلویه که به گفته مردم محلی وضعیت کارگران معتاد یا معتادین نگرانی‌های زیادی برای مردم منطقه به همراه داشته است. اما آنچه مسلم است بعد از سال ۱۳۷۷ بهره‌برداری از منابع نفت و گاز عسلویه بدون تهیه هیچگونه امکاناتی سیل کارگران به عسلویه با شرایط سخت کاری شروع شد که مسائل و مشکلات متعددی را برای کارگران به همراه داشته و دارد که حاصل شرایط سخت کاری و مسائل و مشکلات حاصل از بدی آب و هوا و شرایط زندگی کارگران در منطقه است.

براساس مطالعه اکادمیک جهاد دانشگاهی در سال ۱۳۸۶ کارگران در این منطقه شرایط بسیار نامساعدی کاری مواجه هستند: «عوامل عمده ذکر شده برای شیوع اعتیاد در کارگران عبارتند از: ساخت و ساز سریع و تراکم کارگران، کار طاقت‌فرسا در شرایط آب و هوایی نامطلوب، تراکم جمعیت و کاهش امکان کنترل محیط، دسترسی آسان به مواد، اعتیاد کارگران حین ورود، بی‌توجهی پیمانکاران به مصرف مواد توسط کارگران و کمبود خدمات پیشگیرانه و درمانی. شیوع و شدت اعتیاد در سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ که سرعت ساخت و ساز در منطقه بیشتر بوده، افزایش یافته و از سال ۱۳۸۵ سرعت ساخت و ساز و به دنبال آن جمعیت کارگران موقتی، کاهش یافته است و محیط قابلیت کنترل بیشتری پیدا کرده است.»

در بخش دیگری از این تحقیق اشاره شده: «شیوع مصرف مواد در کارگران پیمانکاری و کارگران با نوع کار سخت، به خصوص کار در ارتفاع و شرایط تحمل گرمای شدید بیشتر گزارش می‌شود. به طور کلی در مشاغل زیر میزان مصرف مواد بیشتری گزارش گردید: جوشکاری، آرماتوربندی، بتن‌ریزی، کار در ارتفاع یا روی داربست، و رانندگی. یکی از اعضای NA که آلودگی را در میان رانندگان زیاد می‌دانست، گفت: "در سوله راننده‌ها روزی یک کیلو مواد آب می‌شود.»

این تحقیق همچنین علاوه بر شرایط سخت کاری، آب و هوایی به عوامل دیگری در رابطه با اعتیاد کارگران اشاره می‌کند: «عوامل مؤثر بر مصرف مواد: به طور کلی، اعتقاد بر این بود که شرایط سخت کار و زندگی در منطقه موجب گرایش افراد به مصرف مواد می‌شود. از جمله این شرایط سخت، عبارتند از: بالا بودن ساعات کار روزانه، انجام برخی کارهای سنگین، آب و هوای نامناسب، تأخیر در دریافت حقوق و دوری از خانواده. در عین حال، وفور مواد و عدم تفکیک فیزیکی افراد معتاد و غیرمعتاد در خوابگاه‌ها، کنترل محدود حراستی و امنیتی، عدم نظارت خانواده و کمبود تفریح و سرگرمی از عوامل دیگر موجود ذکر شد. عموماً مصرف تریاک را بیشتر موجب افزایش کارایی و تحمل شرایط سخت می‌دانستند. به همین دلیل، در بسیاری از موارد، مصرف تریاک نه تنها تحمل می‌شود، بلکه عده‌ای معتقد بودند برخی پیمانکاران برای افزایش کارایی، کارگران را به مصرف مواد تشویق کرده یا حتی برایشان مواد تهیه می‌کنند.»

عوامل متعددی را می‌توان ذکر کرد اما آنچه لازم است به آن اشاره ویژه شود در آمد ناشی از فروش مواد به کارگران است که این تحقیق نیز به آن اشاره کرده است: «روشهای تأمین هزینه مصرف مواد در مورد کارگران، عمدتاً از طریق درآمد قانونی

آنها، و ندرتاً از طریق سرقت و خرید و فروش مواد ذکر گردید. یک راننده مصرف کننده تریاک عنوان کرد:
"معمولاً یک سوم در آمدم را خرج موادم می کنم و مابقی آن را به خانواده ام می دهم".

***

اعتیاد یک بیماری است نه جرم و این بیماری که به شدت در ایران شیوع پیدا کرده است به دلایل متعدد همه گیر می شود. فراوانی و دسترسی آسان به موادمخدر، قیمت پایین آن نسبت به سایر مایحتاج ضروری زندگی مردم، همه نشان دهنده جامعه ای است که از لحاظ سیاسی و اقتصادی به شدت بیمار است و مشکلات و معضلات اجتماعی متعددی مانند بیکاری، فقر، تن فروشی، قاچاق انسان و موادمخدر، دختران فراری و خودکشی و سقوط ارزش های انسانی و غیره را به دنبال دارد.

در زمان حکومت پهلوی نیز ما شاهد فساد دربار و قاچاق موادمخدر بودم تا جایی که اشرف پهلوی، خواهر شاه سابق یکی از مافیاهای بین المللی موادمخدر بود. (مافیا شدن نیازمند حمایت و پشتیبانی قدرت و قانون دارد) نام اشرف پهلوی از سال ۱۳۳۵ بعد از تصویب قانون منع کشت خشخاش در عرصه قاچاق موادمخدر مطرح شد. با اجرای این قانون که توسط دکتر جهان شاه صالح، وزیر بهداشتی کابینه حسین علاء، تهیه و به مجلس پیشنهاد گردید، ایران که در شمار کشورهای صادرکننده تریاک قرار داشت، به زودی به یکی از واردکنندگان مهم موادمخدر مبدل شد.^x

در همان زمان بودند آزادی خواهانی که علیه این فساد مافیایی مبارزه می کردند و مشهورترین جانباخته این راه مدیر روزنامه شورش، کریم پور شیرازی، است که به عنوان روزنامه نگار هر روز دست به افشاگری علیه حاکمیت و وابستگانش می زد. در زمان دولت دکتر مصدق و حتی بعد از کودتا از پای ننشست و همچنان به رسوا کردن خاندان پهلوی پرداخت.

وی در مقاله ای به این موضوع پرداخت که فشرده آن چنین است: مردم می گویند اشرف چه حق دارد که در تمام شئون مملکت دخالت کرده و با مقدرات و حیثیت یک ملت کهن سال بازی کند. مردم می گویند این پول هایی را که اشرف به نام سازمان شاهنشاهی از مردم کور و کچل، تراخمی و بی سواد این مملکت فقیر و بدبخت می گیرد به چه مصرفی می رساند... مردم می گویند چرا خواهر شاه در امور قضائیه، مقننه و اجرائی این مملکت دخالت نا مشروع می کند. چرا خواهر شاه دادستان تهران را احضار کرده و نسبت به توقیف ملک افضلی جنایتکار و آدم کش اعتراض کرده و دستور تعویض باز پرس را می دهد.

در مقاله دیگری می نویسد:

چون من پرده هایی را بالا می زنم که در زیر آن هزارها خیانت، هزارها فساد و هزارها بدبختی و بیچارگی نهفته است ... من جداً مصمم هستم که این مبارزه ی سرسخت و آشتی ناپذیر را تا سرحد مرگ شرافتمندانه ی سرخ که ایده آل و آرزوی دیرین من است، دیوانه وار دنبال کنم، من با وجدان خود قرار و مدارهایی گذاشته ام، من وظیفه دارم تمام لانه های زنبور را هر چقدر می خواهد خطرناک باشد ویران کرده و مردم را از شر آنان آگاه سازم. من کاملاً در طی انتشار این سه شماره ی شورش خطر را پیش بینی و احساس می کنم و ناچار در مقدمه، شهادتین خود را ادا کرده ام".

کریم پور شیرازی بعد از سی ام تیر ۱۳۳۰ در روزنامه ی شورش معترضانة نوشت:

"من نمی‌دانم مادر و خواهران و برادران شاه دیگر از جان مردم مفلوک و گرسنه و بی چیز چه می‌خواهند؟ سی سال تمام خون مردم را مانند زالو مکیدند، مردم بیگانه و شریف را در سیاهچال‌های زندان انداختند، املاک و اموال مردم را بزور از آنان گرفتند، ناموس دختران و زنان ملت را به زور لکه‌دار و آلوده ساختند، تمام دارایی و پول ملت را به بانک‌های خارجی سپردند. شاه، شعبان بی‌مخ، پری غفاری و دزدان دیگر از مردم محروم و گرسنه ایران چه می‌خواهند؟

در کتاب "این سه زن" شرح داده شده است که اشرف پهلوی همراه سرهنگ زیبایی و گروه‌بان ساقی در دفتر زندان بود که کریم‌پور را آوردند. او سیلی محکمی از اشرف دریافت کرد. زبانش باز شد. در لباس ژولیده زندان با آن خانم عطرزده و شیک معارضه می‌کرد. او را آتش زدند و مستحق گلوله ندانستند.^{xi}

در سال ۱۹۶۹ مجله تایم در ایران به خاطر افشاگری علیه اشرف پهلوی "توقیف شد. حدود ۱۸/۶ تن تریاک کشف شده بود و دولت ایران که طبق معاهده بین‌المللی ۱۹۶۱ موظف بود میزان دقیق تریاک مکشوفه را به کمیسیون ویژه سازمان ملل گزارش دهد، میزان تریاک مکشوفه را فقط نیم تن گزارش داد. کمیسیون ویژه سازمان ملل در این باره از نماینده ایران توضیح خواست، ولی پاسخی دریافت نکرد. محمود رضا برادر ناتنی شاه در یکی از کلوپ‌های شبانه تهران پرده از راز تریاک‌های مکشوفه برداشت و گفت که مواد مخدری که به وسیله ژاندارمری و شهربانی کشف می‌شود پس از مدتی به مقر اشرف پهلوی حمل می‌گردد و سپس در داخل یا خارج کشور به فروش می‌رسد.^{xi i}

ما می‌بینیم در اوایل سال ۱۳۵۸-۱۳۵۷ همزمان با قیام مردمی، جامعه به سمتی حرکت کرد که با کمک مردم باندهای قاچاق وابستگان و دست در اندرکاران حکومت به دست مردم تا حد بسیار زیادی نابود شدند. اما دیری نپایید که در بر همان پاشنه شروع به چرخیدن کرد و مواد مخدر به منبعی بسیار سودآور برای دستگاه قدرت تبدیل شد.

عبدالرضا رحمانی فضلی «روز شنبه در همایش تخصصی روسای پلیس مبارزه با مواد مخدر، با اشاره به دستگیری بانندی که طی دو سال دو هزار میلیارد تومان گردش مالی داشته، افزود: فردی که این گردش مالی را انجام داده، ۳۵ ساله بوده و پنج کلاس بیشتر سواد نداشته است.

وی ادامه داد: اگر چنین گردش مالی وارد چرخه اقتصادی شود، اثرات منفی زیادی دربر خواهد داشت، زیرا اگر گردش مالی کشور را در سال در حوزه مصرف حداقل ۱۰ هزار میلیارد تومان و معادل ترانزیت آن را ۲۰ هزار میلیارد تومان بدانیم، دو سوم بودجه عمرانی کشور را شامل می‌شود.

وزیر کشور با اشاره به ورود چنین پول‌هایی به حوزه واسطه‌گری و جریان‌های کثیف اقتصادی گفت: این پول‌ها در صادرات و واردات غیرقانونی نیز وارد می‌شود و اگر بزرگ‌ترین فیلسوف اقتصادی دنیا نیز بیاید، با وجود قاچاق و مواد مخدر نمی‌تواند اقتصاد کشور را کنترل کند.

رحمانی فضلی با اشاره به نابرابری، شکاف و تبعیض‌ها و اعمال نظر در قدرت‌ها گفت: بخشی از این پول در حوزه سیاست وارد می‌شود و افراد در قالب انتخابات و غیره به آن ورود می‌کنند، از این روی، حوزه قدرت آلوده می‌شود و مردم در قالب دمکراسی، اختیار خود را به حاکمیتی تحت عنوان مجلس یا دولت می‌دهند.

وی با بیان اینکه پول‌های کثیف در مسیر انتقال قدرت و سیاست قرار می‌گیرد، گفت: به عنوان مثال وقتی نامزد شورای شهری دو میلیارد تومان خرج می‌کند و وقتی از او پرسیده می‌شود این پول را از کجا آوردی، می‌گویند دوستان کمک کرده‌اند، باید پرسید این پول‌های کثیف و قاچاق به همانجا نفوذ کرده؛ بنابراین، می‌گوییم این پول‌ها در همه جا نفوذ کرده و تاثیر خود را گذاشته است.^{xiii}

قاچاق موادمخدر یک مشکل عمده و در حال انجام در ایران است. ایران یک نقطه ترانزیتی کلیدی برای هروئین آسیای جنوب‌غربی به اروپا است. ایران با داشتن مرز مشترک ۹۷۵ کیلومتری با بزرگترین تولیدکننده موادمخدر، کشور افغانستان، یک مسیر زمینی کوتاه برای حمل و نقل موادمخدر میان افغانستان و اروپا است.^{xiv} ایران با ۲.۸ درصد از جمعیت معتاد به مواد مخدر، دارای بالاترین میزان اعتیاد به موادمخدر در جهان است.

متاسفانه باید گفت همانند قاچاق زنان و کودکان، ایران ترانزیت، مبدا و مقصد موادمخدر است.

«ایران به طور مستقیم در مسیر بزرگترین جریان از هروئین در جهان است. هروئین نیمه تصفیه شده در قالب مرفین یا تریاک خام از افغانستان وارد ایران می‌شود. در سال گذشته حدود ۱۴۰ تن از مواد مزبور وارد ایران شد که تنها در حدود ۲۳ درصد یا ۳۲ تن از آن کشف و ضبط شده است و باقی‌مانده وارد ترکیه و از طریق بالکان به اروپا منتقل شده است. در سال ۲۰۰۸ نیمی از هرویین وارد شده در جهان از طریق ترکیه یا ایران رخ داده است.

مادامی که این محموله مواد بزرگ به طرف اروپا در حرکت است، بخشی زیادی از این محموله بیشتر از آن که در کشورهای مسیر این موادمخدر کشف می‌شود، در ایران و ترکیه ضبط می‌شود. در حقیقت تحلیل‌های جهانی نشان می‌دهد که سیستم قضائی و مقابله‌کننده با موادمخدر در این کشورها به دلیل فساد در مقابله با این مساله ناتوان است.

تفاوت در قیمت هروئین در مرز افغانستان و ایران و مرز ایران و ترکیه بدان معنی است که قاچاقچیان سالیانه بیش از ۶۰۰-۴۵۰ میلیون دلار سود کسب می‌کنند. این گزارش همچنین می‌نویسد: کردها قومی هستند که جمعیت بسیاری از مناطق مرزی ایران و ترکیه را تشکیل می‌دهند، و تصور می‌شود به شدت در حمل و نقل موادمخدر در سراسر این مرز درگیر می‌باشند. آنها کنترل برخی از این محموله را در تمام راه به اروپا به عهده دارند.^{xv} توجه به موقعیت ویژه کردستان در سه کشور ایران، ترکیه و عراق و مبارزات مردم کرد، این اطلاع‌رسانی به نوعی مخدوش کردن مسایل است تا توجه مردم را از مبارزات مردم کرد علیه بی‌عدالتی‌ها و محرومیت‌ها دور کند. همین شیوه در مورد گروه‌های انقلابی امریکای لاتین هم به کار برده می‌شود.

اما در یک جامعه‌ی طبقاتی حتا مصرف مواد هم طبقاتی است. نوع موادی که اقشار مرفه به عنوان تفریح و سرگرمی مصرف می‌کنند با اقشار فرودست جامعه از لحاظ کیفیت و خلوص متفاوت است.

نشریه اکونومیست در مقاله دیگری در ۱۷ اوت ۲۰۱۳ می‌نویسد: "مرز طولانی با افغانستان، که بزرگترین تولیدکننده تریاک در جهان است و ممنوعیت نوشیدن الکل، معنی‌اش این است که تریاک و مشتقات آن، ارزان، قوی و به راحتی در دسترس هستند. نرخ رسمی بیکاری جوانان ۲۸ درصد و نرخ تورم در حال اجرا در ۴۲ درصد در سال، که هر دو ناشی از تحریم‌های اقتصادی آمریکا و اروپا است، از سویی تولیدکنندگان مواد مخدر در ایران تا کنون به گسترش موادمخدر نامطبوع (سخت) کمک کرده‌اند. بر اساس

آمار ایران، کرک، مشتق بسیار اعتیادآور و ارزان هروئین منحصر به فرد در ایران به طور گسترده در محله‌های فقیر شهرستان‌های ایران وجود دارد. شیشه یا کریستال، نیز وارد بازار شده است و توسط بسیاری از مردان جوان فقیر و تحقیر شده استفاده می‌شود و مورد علاقه بسیاری از زنان طبقه متوسط نیز هست که تلاش برای لاغر ماندن می‌کنند. دروازه غار منطقه وسیعی در جنوب تهران است که دائما مردان و زنان معتاد زیادی در حال تزریق هروئین واستعمال سایر موادمخدر هستند.^{xvi}

«غزل طلوییان یک روانشناس است که رفتار ده‌ها تن از معتادان در یک اردوگاه درمانی را در یکی از روستاهای کوهستانی شمال غرب تهران بررسی کرده، می‌گوید بیمارانش به دو دسته تقسیم می‌شوند: دانش آموزانی "که می‌خواهند در آزمون ورودی دانشگاه موفق شوند"، و "افرادی که برای بدست آوردن پول بیشتر در چند شیفت کار می‌کنند."

جواد یکی از کسانی است که در مرکز باز پروری برای ترک اعتیاد است او می‌گوید عضو هیئت مدیره قطار بوده و به مدت شش ماه برای درآمد بیشتر باید شب تا صبح بیدار می‌مانده و از موادمخدر برای بیدار ماندن استفاده می‌کرده و بعد از آن معتاد می‌شود و یک شب در حین کار غش می‌کند و بعد از آن اخراج می‌شود.^{xvii}

«بیژن آشپز(تولید کننده شیشه، در اصطلاح گفته می‌شود که شیشه در آشپزخانه تولید می‌شود) و تاجر شیشه است. در بازار موادمخدر ایران شیشه به اصطلاح منفجر شده است و برای اولین بار مصرف این ماده از هروئین پیشی گرفته و به دومین موادمخدر محبوب کشور تبدیل شده است (تریاک هنوز هم در صدر فهرست موادمخدر است). با توجه به مطالعه سال ۲۰۱۳ توسط دفتر سازمان ملل متحد در مورد موادمخدر و جرایم، دولت ایران در گزارشی اطلاع داده که برای اولین بار، شش سال پیش مواد شیمیایی کشف و ضبط شده اند که مواد اولیه برای تولید موادمخدر بوده‌اند. سال ۲۰۱۲ ایران چهارمین کشور مهم وارد کننده بالاترین میزان پسودوافدرین^{xviii} در جهان بوده است، ماده‌ی شیمیایی پیش‌ساز اصلی که در تولید کریستال استفاده می‌شود. تحقیقات انجام شده توسط سازمان بهزیستی نشان می‌دهد که بیش از نیم میلیون تهرانی بین سنین ۱۵ و ۴۵ حداقل یک بار کریستال استفاده کرده اند.

رامیتا نوایی خبرنگار گاردین در روزنامه ۱۳ می ۲۰۱۳ مینویسد "در همه جا تهران موادمخدر هست. یک نقطه محبوب در شمال شهر، صف اتومبیل‌ها تا روی پل یک بزرگراه را می‌توانی ببینی که فروشندگان موادمخدر که بسیار محتاطانه برای دستگیر نشدن در حال فروش هستند و مشتریان در حال مصرف مواد مخدر. دلالان دادوستد می‌کنند در محله‌هایی که جای استراحتگاه است و با چشم اندازی که اطراف آنها امنیت وجود دارد. زمان اوج خرید و فروش موادمخدر ۲:۰۰ بعد از ظهر است و همه جور بساط هست برای خوراک رساندن. مصرف کوکائین به یکی از ویژگی‌های منظم گروه‌هایی از ساکنان غنی‌تر در تهران تبدیل شده است. جوانان در سراسر شهرها و شهرستانها ماری جوانا می‌کشند و قرص خلسه به قول خودشان می‌ترکانند. تریاک ماده مخدری است که هنوز هم از لحاظ فرهنگی مصرف آن برای افراد پیر قابل قبول است. در گوشه از جنوب تهران، معتادان برای تزریق هروئین جمع می‌شوند، کاری که آنها همیشه انجام داده اند. اما زمانی که کریستال به خیابان‌ها هجوم آورد این تقسیم‌بندی اجتماعی را مدیریت کرد و به این ترتیب در همه جای شهر می‌توان آن را پیدا کرد.

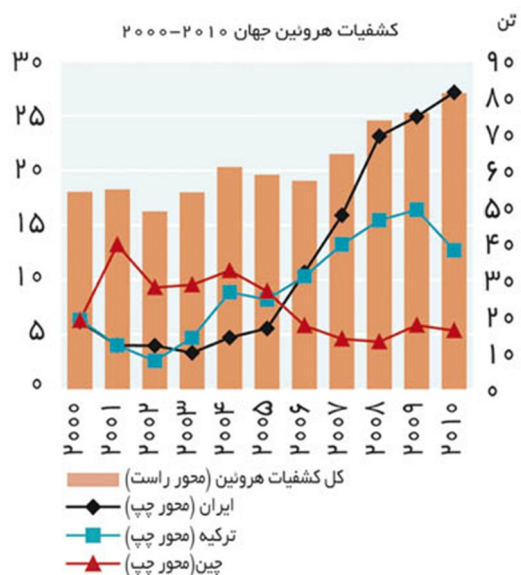
در مرکز تهران در یک طرف خیابان نقاشی‌های دیواری، یک نوجوان با ایمو emo موچینی و ژاکت چرمی و یک hoodie ژاکت کلاه دارخاکستری در یک راهرو ایستاده، جیبهایش پر از کیسه‌های کوچک پلاستیکی از کریستال بود. نامش پیوند بود، یک گرم

که به فروش می‌رساند حدود ۵ دلار می‌گرفت. او بارها توسط پلیس گرفتار شده است اما همواره در زندان به روش خودش ادامه داده است. او می‌گوید: "هر نوع آدمی مواد را می‌خرد. بسیاری از مشتریان منظم من بچه‌هایی مثل من هستند، دانش آموزان، و یا آنهایی که شغل دفتتری دارند اما بچه پولدارها هم همچنین از مواد استفاده می‌کنند... من هم آن را در خانه‌هایشان تحویل می‌دهم، و یا زیر نور اتومبیل‌هایشان این کار اتفاق می‌افتد،" او می‌گوید. " کریستال گران‌تر از هروئین است و جوانان آن را به تقریباً به عنوان یک داروی لوکس استفاده می‌کنند و استفاده از آن را به عنوان یک چیز شیک می‌دانند."

یکی از دوستان پیوند که همچنین یک مشتری منظم است، هر دو روز یک بار شیشه می‌کشد. او می‌گوید "من شیشه را دوست دارم زیرا بسیار قوی‌تر از هروئین است، آن را امن تر می‌دانم. هیچ خطری از استفاده بیش از حد آن وجود ندارد، شیشه فقط یک ماده با عیار بالا است." پیوند می‌گوید: او شیشه را در سالن‌های ورزشی محله خودش به بدنسازان و ورزشکارانی که برای انرژی برای تمرین استفاده می‌کنند می‌فروشد و به تعداد زیادی از زنان جوان که آن را برای کاهش وزن خریداری می‌کنند.^{xi x}

بد نیست نگاهی به وضعیت کشف موادمخدر در کشور ایران با بعضی از کشورها داشته باشیم .

قائم مقام دبیرکل مبارزه با موادمخدر گفت: ۸۵ درصد تریاک جهان و ۳۵ درصد هروئین جهان در ایران کشف می‌شود.^{xx} سید امیر حسین قاضی زاده‌هاشمی عضو کمیسیون مجلس در برنامه مناظره تلویزیونی که با عنوان «راهکارهای مبارزه با موادمخدر اعلام کرد: ۱۷ درصد مواد مخدری که در کشور افغانستان تولید می‌شود در ایران مورد مصرف قرار می‌گیرد.^{xxi}

یک کارشناس پیشگیری از اعتیاد گفت: بر اساس آمار رسمی اعلام شده از سوی سازمان ملل از مجموع ۲۲۰ میلیون نفر معتاد در جهان فقط ۹ تا ۱۲ میلیون نفر تریاک و هروئین مصرف می‌کنند که حدود ۲ میلیون نفر آنها در ایران هستند بنابراین ایران فقط از نظر تعداد مصرف‌کنندگان خانواده تریاک بیشترین آمار را دارد و در میان کل معتادان جهان جایگاه ایران پایین‌تر است.^{xxii}

اعتیاد و مواد مخدر مولود روابط حاکم بر نظام سرمایه‌داری است. در امریکا کارگرانی که در یا سه شغله هستند در پنج سال گذشته دو برابر شده است و ۱۴.۸ میلیون کارگر امریکای در محیط کار معتاد هستند.

کمتر کسی است که در سال‌های ۵۷ زندگی کرده باشد و فیلم‌گوزن‌ها که یکی از فیلم‌های قوی و اجتماعی دهه‌ی پنجاه است که توجه بسیاری را به خود جلب کرد را به یاد نداشته باشد. قهرمانی که در میانه داستان عمل دوستش را می‌بیند و با صحبت دوست مبارزش، متحول می‌شود و نه تنها از توزیع‌کننده مواد مخدر انتقام می‌گیرد، بلکه با چریک مخالف رژیم شاه نیز همراه می‌شود. فارغ از هم ذات‌پنداری که بیننده با قهرمان داستان دارد، (که شاید آن گونه که معمولاً گفته می‌شود مدیون چند ماه حضور بازیگر نقش اول فیلم در میان معتادان جهت ایفای بهتر نقش باشد)، وضعیت زندگی «رسول» نمونه خوبی از زندگی یک فرد معتاد به مواد مخدر است. فردی که امروزه دیگر مجرم نیست، بلکه محصول سودآوری نهادهای مافیایی که با قدرت نزدیک هستند و باید گفت در این پروسه اعتیاد بیمار شده است و با این حال، شاید به دلیل بی‌توجهی (یا حتی نفرت) نسبت به معتادان، به نظر می‌رسد توجه کافی به او نمی‌شود. امروز رسول‌های بسیاری در جامعه ما وجود دارند که نیاز است که با آگاه‌گری عدالت‌خواهانه به مسیر زندگی واقعی بازگردند. گرچه نهادهای مافیایی هر روز رسول‌های زیادی را قربانی سودپرستی خود میکنند ولی اکثر قریب باتفاق این افراد از زحمتکشان جامعه هستند و مبارزه برای زندگی بهتر را خواهان هستند و این امر نیز جدا از تغییر بنیادی در جامعه نیست. نمونه‌ی تاثیر این تغییرات بنیادی در حل مساله مواد مخدر و اعتیاد را در چین بعد از انقلاب می‌توان مشاهده کرد.^{xxiii}!

ⁱ http://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/07113880408.pdf

ⁱⁱ <http://roudsp.blogfa.com/post/00>

ⁱⁱⁱ

در چین کهن، فروشندگان دوره‌گرد، تریاک را مانند بستنی در گاریهای کوچکی در خیابان می‌فروختند. در دهه ۱۹۲۰، چین ۹۰ درصد تریاک جهان را تولید میکرد و هزاران کیلو مرفین و هروئین صادر میکرد. در دوران جنگ جهانی دوم، ۷۲ میلیون معتاد به تریاک و ۱۰ میلیون معتاد به هروئین در چین وجود داشت. یعنی تعداد معتادین آن بیشتر از تعداد جمعیت بسیاری از کشورهای جهان بود. با این حال در عرض سه سال از ۱۹۴۹ تا ۱۹۵۲، بختک مواد مخدر بطور کامل از چین محو شد.

NiklasSwanström is Program Director of the Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program and Editor of the China and Eurasia Forum Quarterly. The author is grateful for the financial support from the Swedish Foreign Ministry, Swedish Emergency Management Agency and the Swedish National Drug Policy Coordinator so that this research could be accomplished. The views of the author do not reflect these organizations in any way. ^۱ Kathryn Meyer & Terry Parssinen, *Webs of Smoke* (Lanham: Rowman&Littelfield Publishers, INC, ۱۹۹۸), p. ۳

http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=۳&ved=0CC4QFjAC&url=http://۲A.۲F.۲Fme.rcury.ethz.ch/۲Fserviceengine/۲Ffiles/۲FISN/۲F۲۳۰۱۰۰/۲Fipublicationdocument_singledocument/۲F۴۲۰d۶f۴۴-۱۱۸۶-۴e۸e-۹۵۳a-۴۲a۹۹۴fb۲۳bc/۲Fen/۲F۰۳_China_War_Narcotics.pdf&ei=vRcAVd۲tHM۱xsASNh۴GgAQ&usq=AFQjCNE۰CYRnAoNKLALmuXP۰CrG۰WAKHIw&bvm=bv.۹۱۶۶۵۰۳۳,d.cWC

Swanström, Niklas L.P., He, Yin, *China's War on Narcotics: Two Perspectives*

xix <http://www.theguardian.com/world/۲۰۱۴/may/۱۳/breaking-bad-tehran-iran-crystal-meth-methamphetamine>

xx <http://www.taraznews.com/content/۹۸۶۱۸>

xxi <http://www.isna.ir/fa/news/۹۲۰۸۱۸۱۱۲۲۳/۱۷-%D%A%AF%D%A%B۱%D%A%B۰%D%A%AF-%D۹%۸۰%D۹%۸۸%D۹%A۷%D۹%AF-%D۹%۸۰%D۹%AE%D۹%AF%D۹%B۱-%D۹%AA%D۹%۸۸%D۹%A۴%DB%AC%D۹%AF%DB%AC-%D۹%A۷%D۹%۸۱%D۹%BA%D۹%A۷%D۹%۸۶%D۹%B۳%D۹%AA%D۹%A۷%D۹%۸۶-%D۹%AF%D۹%B۱-%D۹%A۷%DB%AC%D۹%B۱%D۹%A۷%D۹%۸۶>

xxii <http://www.pezeshk.us/?p=۱۰۶۲>

xxiii <http://khawaran.com/%D%A%AF%D%A%B۱-%D%A%AE%D%A%A۷%D%A%B۱%D%A%AC-%D%A%A۷%D%A%B۲-%D%A%A۹%D%A%B۴%D۹%۸۸%D۹%B۱/%D۹%AA%D۹%AC%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%B۱%D۹%AA%D۹%A۷-%D۹%A۷%D۹%۸۶%D۹%۸۲%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%۸۴%D۹%A۷%D۹%AA-%D۹%۸۶%DB%AC%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%۸۶%D۹%AC-%D۹%AF%D۹%B۱%D۹%۸۰%D۹%AA%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%A۷%D۹%B۱%D۹%B۲%D۹%A۷-%D۹%B۹%D۹%۸۴%DB%AC%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%۸۷-%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%۸۸%D۹%A۷%D۹%AF-%D۹%۸۰%D۹%AE%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%AF%D۹%B۱-%D۹%۸۸%D۹%AC%D۹%۸۴%D۹%۸۸%DA%AF%DB%AC%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%B۱%DB%AC-%D۹%A۷%D۹%B۲%D۹%A۷%D۹%B۹%D۹%AA%DB%AC%D۹%۸۰%D۹%۸۰%D۹%A۷%D۹%AF.html>

ذر چین با فرارسیدن مارس ۱۹۵۰ تعداد ۵۰۰۰ هزار معتاد در کانتون قدم پیش گذاشته بودند. یک روز را به عنوان ((سرکوب تریاک)) اعلام شد. این روز مصادف بود با صد و دوازدهمین سالگرد نخستین باری که تریاک وارداتی در سال ۱۹۳۹ در ملاء عام نابود شد، ۴۰۰۰ معتاد سابق، ۲۰۰۰ نفر از اعضای خانواده شان، و ۵۰۰۰ نفر نماینده جماعات و کارخانه‌های گوناگون در استادیوم جدید شهر برای جشن گرفتن، جمع شدند. این کارزار در همه شهرها بدین گونه جریان یافت؛ کارزاری بود که در هر محله ای و به صورت توده ای جریان داشت، و نکته تعیین کننده این بود که، کارزار با نابودی قدرت دولتی کهن همراه بود که از تجارت تریاک حمایت می‌کرد.

جنبش اجتماعی و حمایت اجتماعی در کار با توده وسیع معتادین، مسئله‌ای تعیین کننده بود، اکثریت بزرگ معتادین داوطلبانه ترک مواد مخدر را در خانواده و با کمک و حمایت افراد محل و خانواده، به خوبی قبل از رهنمودهای مقرر سه ماهه و ششماهه انجام دادند، تعداد خیلی معدودی هنگام ترک تریاک بستری شدند. اعمال زور و قانون اساساً راه حل نبود؛ مردمی که از یوغ زمین‌داران بزرگ و استعمارگران خارجی رها شده بودند، خود رهایی‌شان را از اعتیاد به اجرا در می‌آوردند. معتادین قربانیان دشمنان داخلی و خارجی بودند